

קידושין (לח.) - מצה מחדש

רב דניאל שטיין

א. חידושי רבנו דוד פסחים (לה:) - אבל לא בטבל וכו'. ואומר הרב מורי נ"ר שודאי משנתנו היא כהלכה שאין יוצאין בטבל והטעם משום דהויא לה מצוה הבאה בעבירה וכו' אלא שמכל מקום קשה הדבר למה אין אומרים דליתי עשה ולידחי לא תעשה כמו שאמרו במילה בצרעת ובסדין בציצית דהכא נמי בעידנא דקא מיעקר לאו מיקיים עשה כגון שאין לו מצה אלא של טבל וכו'. והנראה בזה שדין התורה הוא שלא יעשה אדם את המצות על ידי עבירות כגון שאם אין לו מצה בערב הפסח אינו רשאי לגזול ולאכול וכו', ומה שאמרו בדין אתי עשה ודחי לא תעשה הוא כשאין עליו עבירה כלל אלא כשעשה ולא תעשה פוגעין זה בזה במקום שאין לתפוש אותו בדבר כלל וכו' שאין זה כגזול לאכול מצה או כאכל טבל שיהיה אפשר לעשות המצוה שלא בעבירה והוא עושה אותו בעבירה אבל זה אי אפשר לו אלא בכך ואין להטיל עליו עונש עבירה כלל.

ב. רמב"ן (שמות כ', ח') - ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאבהה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכך אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול ועושיין בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושיין בו דין במצות עשה כלל אלא במורדין, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו.

ג. רבנו נסים גאון שבת (קלג.) - שבעת שאירע חיוב מצות עשה נדחה האזהרה שהיא הל"ת ונקיים הצוי שהוא עשה ותבוא מצות עשה ותדחה לא תעשה כי האזהרה של לאו על זה התנאי נאמרה. ובזה הפירוש שפירשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו בני אדם ושואלין עליו והוא שאומרין מאחר שאנו יודעין שאזהרת לאו קשה מציווי עשה היאך יבא עשה וידחה האזהרה של לאו שהיא חמורה ממנו ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל ולא עוד אלא שפעמים שעולה על דעתן שיש בענין הזה ענין חזרה בדבר הראשון, והתשובה הוא מה שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא בה.

ד. רמב"ם (פ"ו חו"מ ה"א) - מצות עשה מה"ת לאכול מצה בליל ט"ו, שנאמר בערב תאכלו וכו', אבל בשאר הרגל אכילת מצה רשות וכו', אבל בליל חמשה עשר בלבד חובה ומשאכל כזית ידי חובתו.

ה. רמב"ם (פ"ו חו"מ ה"ה) - וכן פת סלת נקיה ביותר הרי זו מותרת ויוצא בה יד"ח בפסח ואין אומרין בה אין זה לחם עוני.

ו. רמב"ם (פ"ה חו"מ ה"כ) - וביום הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד לא משום חמץ אלא כדי שיהיה לחם עוני וביום הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עוני.

ז. גמ' פסחים (קכ.) - ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך, מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות. מאי טעמא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא. יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצת ומררים יאכלהו.

ח. מג"א (סי' תע"ה ס"ק ד') - ומ"ש בש"ע דיאכלם ביחד דהיינו שיכניסם לפיהו בבת אחת ומהרי"ל כתב דיכול לאכול מעט מעט ובלבד שלא ישהה באכילתו יותר מאכילת פרס אבל בסעיף ו' משמע דוקא בדיעבד יצא אבל לכתחילה צריך לאכול ביחד.

ט. ס' מעשה הרב להגר"א (אות קפ"ה) - שבעת ימי תאכל מצות. כל שבעה מצוה ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהיא חובה, ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה, אעפ"כ מצוה מדאורייתא הוא, וכן פירשו יו"ט אין צריך אות, פסח במצה סוכות בסוכה ועוד כמה ראיות וכו', וביום טוב אחרון היה אוכל סעודה שלישית אע"פ שלא היה אוכל שלש סעודות בשאר יו"ט מפני חבבת מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו.

י. בעל המאור (סו"פ ערבי פסחים) - ויש ששואלין באכילת מצה מה טעם אין אנו מברכים עליה כל ז' כמו שמברכים על הסוכה כל ז' דהא גמרין מהדדי שלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות בין במצה בין בסוכה כדאיתא בפרק הישן ויש להשיב לפי שאדם יכול בשאר ימים לעמוד בלא אכילת מצה ויהיה ניזון באורז ודוחן וכל מיני פירות משא"כ בסוכה שאין יכול לעמוד בלא שינה ג' ימים והוא חייב לישן בסוכה ולטייל בה וכו' זהו טעם שמברכין על הסוכה כל ז' ואין מברכין על מצה כל שבעה וטעם נכון הוא.

יא. גמ' פסחים (מג:) - נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה, שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו' כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה.